

RAIPE

KOIKKARIN KAUKALOSTA LEIJONAICONIKSI

DOCENDO

TAPANI SALO

HELMINEN

RAIPE

KOIKKARIN KAUKALOSTA
LEIJONAIKONIKSI

TAPANI SALO

RAIPE

KOIKKARIN KAUKALOSTA
LEIJONAIKONIKSI

DOCENDO

Copyright © Tapani Salo, Raimo Helminen ja Docendo 2023

Docendo on osa Werner Söderström Osakeyhtiötä.

Lönnrotinkatu 18 A, 00120 Helsinki

www.docendo.fi

Kansi: Marjaana Virta

Kannen kuva: Harri Hinkka

Taitto: Keski-Suomen Sivu Oy

ISBN 978-952-850-872-4

Painettu EU:ssa

Tuoteturvallisuuteen liittyvät tiedustelut:

tuotevastuu@docendo.fi

SISÄLLYS

ESIPUHE.....	7
JOHDANTO	8

OSA 1.

LAPSUUS JA LIIGAUURAN ALKU 1964–1985	11
--	----

OSA 2.

NHL-VUODET JA MM-KULTA 1985–1996	75
--	----

OSA 3.

PALUU KOIKKARIIN JA ILVEKSEEN 1996–2008	141
---	-----

OSA 4.

RAIPE SIIRTYY PENKIN TAAKSE 2008–2023	227
---	-----

OSA 5.

MIES JOKA EI OSAA SANOA EI.....	269
---------------------------------	-----

KIITOKSET.....	282
----------------	-----

SAAVUTUKSET JA TILASTOT	283
-------------------------------	-----

LÄHTEET.....	288
--------------	-----

HENKILÖHAKEMISTO	290
------------------------	-----

ESIPUHE

Ensikosketuksen jäähän ja luistimiin sain 1970-luvun taitteessa, kun menimme isosiskoni kanssa kotitalomme viereiselle Koivistonkylän eli Koikkarin kentälle. Oliko se kohtalo vai pelkkää sattumaa, mutta siitä sai alkunsa nyt jo 50 vuotta jatkunut elämäntapa.

En yleensä kelaakaan vanhoja juttuja. Mieluummin katson eteenpäin. Etulasi on isompi kuin takaikkuna, niin kuin sanotaan. Siksi pohdin tähän elämäkertaprojektiin lähtemistä pitkään. Mutta kun kirjanteossa päästiin vauhtiin, niin vei se mukanaan. Tuuriakin oli mukana, kun sain syksyllä töitä Tampereelta. Näin kirjantekoon osallistuminen oli helpompaa.

Vanhojen pelikavereideni tarinoita on ollut kiva kuunnella ja lukea. Paljon on matkan varrella tapahtunut. Jotkut asiat olivat minulta jo unohtuneet, toiset ovat mielessäni kirkkaina kuin olisivat juuri sattuneet.

Elämäni on rakentunut jääkiekon kautta, niin kaukalossa kuin sen ulkopuolella. Kiekkoilun antama tunnekirjo on vienyt laidasta laitaan – aina karvaista pettymyksistä hienoihin elämyksiin ja onnistumisen tunteisiin. Se on muokannut maailmankuvaani ja tuonut mukanaan mittaamattoman määrän elämänkokemusta ja ennen kaikkea upeita ihmissuhteita. On ollut etuoikeus saada ammatti hienosta lajista. Koikkarin kentälle pääsen yhä höntsäämään, ja matka jatkuu.

Tampereella 1. elokuuta 2023

Raimo Helminen

JOHDANTO

Poika on tulossa koulusta kotiin, heittää kassinsa ovesta sisään ja juoksee urheilukentälle. Hänen silmänsä sädehtivät, kun hän huomaa, että jääkiekkokaukalo on juuri jäädytetty. Jää on neitseellisen puhdas ja kirkas, siinä ei ole vielä yhtään luistimen viiltoa. Poika kipaisee kotiinsa. Hän laittaa luistimet jalkaansa, ottaa mailan ja kiekon ja viilettää lumisen pihan poikki takaisin kentälle. Hän avaa kaukalon oviluukun ja astuu jälle. Luistimet vievät kiitämällä eteenpäin kuin lentäisi! Jää on niin liukas, että kiekko karkailee mailanlavasta. Poika luistelee ympyrää, kurvailee, jarruttaa välillä äkisti niin, että jäähileet nousevat ilmaan tanssimaan. Hän kiitää väsymättä eteenpäin, sivuttain, taaksepäin, kiekko koko ajan lavassa. Poika oppii käsittelemään mailaa ja kiekkoa niin hyvin, että ne ovat lopulta kuin osa hänen ruumistaan. Kun poika lopulta pysähtyy kaukalon päätyyn, jää on hileen peittämä ja täynnä luistimen jälkiä.

Pojasta kasvaa mies, mutta luistimet, kiekko ja maila kulkevat hänen mukanaan maailman eri kolkkiin. Hänestä tulee Suomen, Ruotsin, Euroopan ja maailmanmestari.

Vuosikymmeniä myöhemmin hän asuu taas urheilukentän vieressä ja muistaa pikkupojan innostuksen juuri jäädytetyn kiekkokaukalon äärellä. Hän muistaa ottelut eri puolilla maailmaa. Ne ovat kuin viiltoja jäässä. Viiltoja on lopulta niin paljon, ettei jäässä enää ole kirkasta kohtaa. Jokainen niistä on pieni osa suurta tarinaa.

Iltakymmeneltä kentän valot sammutetaan. Vieno hymy käy miehen suupielessä. Hän kuulee mielessään äitinsä huudon: ”Raipe, heti kotiin sieltä!”

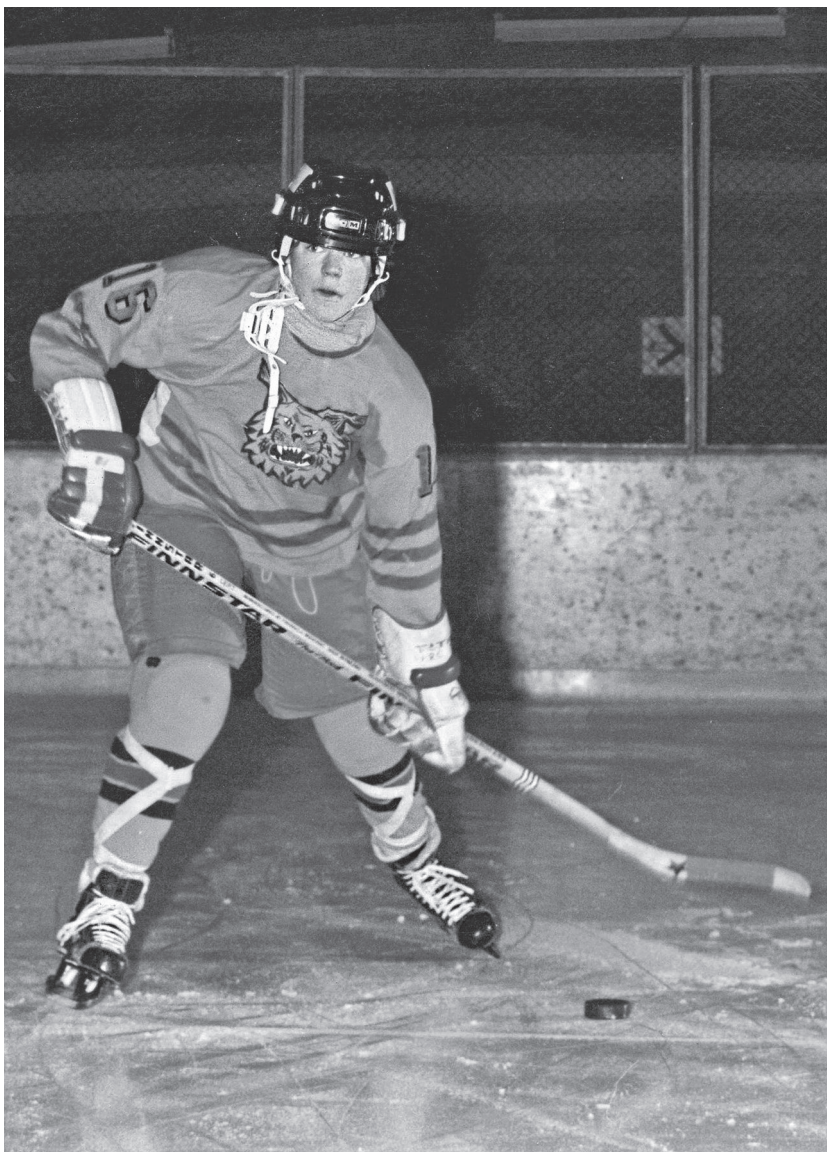
Hyvä lukija, tämä kirja kertoo Raimo ”Raipe” Helmisen tarinan, joka alkoi Koivistonkylästä, Koikkarista, niin kuin tamperelaiset sitä

kutsuvat. Hän on pelannut enemmän maaotteluja kuin kukaan toinen miesjääkiekkoilija maailmassa. Taitonsa hän kehitti Koikkarin kentällä tuhansissa harjoituksissa. Raipe näki pelin eri lailla kuin muut. Hän tajusi, mitä siinä seuraavaksi tapahtuu. Siksi kentällä näytti siltä kuin hän olisi ollut oikeassa paikassa hetkeä aiemmin kuin muut.

Kasvatustieteitä opiskellut Raipen pikkusisko Tiina Sirén sanoo, että hänen veljensä oli loistava mielikuvitusleikeissä. Myös aikuisten miesten tosissaan ja suurista panoksista pelaama peli on lopulta leikkiä tai ainakin sen jatke. Raipen leikkittyli ja pelitapa olivat ainutlaatuisia. Omaleimainen on myös hänen tapansa katsoa maailmaa. Tässä kirjassa kerrotaan, miltä maailma näyttää Raipen silmin.

Kangasalla 1. elokuuta 2023

Tapani Salo

Raipe Ilveksen D-junioreissa.

OSA 1.

LAPSUUS JA LIIGAURAN ALKU 1964–1985

Raipe piirtää ensimmäiset luistimenvetonsa Koikkarin jäähän. Hän vaihtaa Kooveesta Ilvekseen ja voittaa SM-kultaa. Nuorten MM-kisoissa kykyjenetsijät huomioivat taitavan suomalaisen, jonka tie vie Pohjois-Amerikan kirkkaisiin valoihin.

TEHOKKAAMPI KUIN GRETZKY

Kuka tuo kaveri oikein on? Hänhän on ilmiömäinen! Ruotsalaisyleisö huokailee ihastuksesta aina, kun Raimo ”Raipe” Helminen ottaa kiekon haltuunsa. Nuoren tamperelaisen kosketuksessa on taikaa. Hän takoo tehopisteitä hengästyttävään tahtiin. Pelataan nuorten MM-kisoja Norrköpingissä ja Nyköpingissä vuodenvaihteessa 1984.

Pikkuleijonat aloittaa turnauksen upeasti kaatamalla ennakkosuosikkien joukkoon kuuluneen Kanadan 4–2. Raipe on iskussa ja tekee puolet Suomen maaleista.

Suomen toinen kamppailu Tšekkoslovakiaa vastaan on erikoinen maalijuhla. Suomi johtaa ottelua jo 7–4 mutta sortuu jäähysumaan ja vastustaja nousee rinnalle. Kolme minuuttia ennen loppua Raipe löytää syötöllään Esa Tikkasen, joka iskee Suomelle voittomaalin. Ottelu päättyy 8–7. Raipe on heiluttanut mailallaan taas tahtipuikkoa: tuloksena kaksi maalia ja kaksi maaliin johtanutta syöttöä.

Neuvostoliitolle Suomi häviää 1–3. Vain Raipe onnistuu maalinteos-
sa. Ruotsia vastaan Raipen ketju, jonka laidoilla pelaavat Mikko Mäkelä ja Esa Tikkanen, on taas liekeissä. Kolmikko tekee kaikki Suomen maalit 4–1-voitossa, Raipen saldona on maali ja kaksi syöttöä. USA:n Suomi pieksee 7–2, ja Raipe värkkää kaksi maalia ja syöttää yhden.

Suomen toiseksi viimeisessä ottelussa Raipe nousee pistepörssin kärkeen, kun Pikkuleijonat murskaa Sveitsin 12–4 ja Raipe iskee yhden maalin ja syöttää neljä!

Kolmikko Tikkanen-Helminen-Mäkelä saa kiekkoihmiset hihkumaan riemusta: mitä taitoa, mitä yhteispeliä, mitä tehokkuutta!

– Kaikki tekevät ja osaavat kaikkia asioita. Meillä ei ole mitään roolijakoa vaan pelaamme taidolla, Raipe totesi tuolloin tuoreeltaan.

Suomi pelaa kisojen viimeisen pelinsä Länsi-Saksaa vastaan. Panokset ovat kovat. Suomi kamppailee jopa maailmanmestaruudesta mutta tarvitsee Ruotsin apua. Jos länsinaapuri voittaa Neuvostoliiton, Pikkuleijonat ottaa kultaa. Raipe taistelee pistepörssin voitosta, ja MM-turnauksen kaikkien aikojen piste-ennätyskin on vain kahden pinnan päässä.

Ottelusta tulee yhden miehen näytös. Suomi tekee kahdeksan maalia, joista Raipe viimeistelee kaksi ja syöttää neljä.

Mediakatsomossa käy kuhina. Tamperelaisen taikurin pistesaldo 11 maalia ja yhteensä 24 tehopistettä on nuorten MM-kisojen kaikkien aikojen ennätys. Se on siis enemmän kuin Wayne Gretzky teki vuoden 1978 turnauksessa (8+9) tai Tšekkoslovakian Vladimir Ruzicka vuonna 1983. Ruzickan 20 pistettä ehtivät monet pitää jo lyömättömänä ennätyksenä ennen Raipen huikeaa näytöstä.

– Raipe oli liekeissä. Laitahyökkääjälle riitti, kun antoi hänelle kiekon, niin hän laittoi sen maaliin. Kun huippupelaajalle osuu kuuma jakso, jälki on tuollaista. Ei häntä pystynyt kukaan pysäyttämään, Mikko Mäkelä muistelee.

Ruotsi yrittää kampittaa Neuvostoliiton. Puolivälissä ottelu on vielä tasalukemissa 1–1, mutta Ruotsi ei kestä. Neuvostoliiton vyörytys alkaa toisen erän lopulla, ja Ruotsi kaatuu lopulta lukemin 8–2. Neuvostoliitto voittaa maailmanmestaruuden, Suomi hopeaa ja Tšekkoslovakia pronssia.

Suomen ja Länsi-Saksan välisen ottelun jälkeen valokuvaajat ja toimitajat säntäävät pukukoppiin. He haluavat haastatella ja kuvata kaikkien aikojen piste-ennätyksen tehnyttä nuorukaista.

Kansainvälisten mediatoimistojen kuvaajat miettivät otoksia, joilla Raipesta kertovat jutut kuvitetaan, mutta kuvan ottaminen osoittautuu vaikeaksi. Niinpä he kääntyvät Suomen joukkueen lääkärin Markku Tuomisen puoleen ja kysyvät, voisiko Raipe ottaa kuvausta varten luistimet käteensä, nostaa ne päänsä yläpuolelle ja tuulettaa. Tuominen epäröi, mutta hänkin on innoissaan ja välittää kuvaajien toiveen.

Raipe istuu pukukopin lattialla selkä penkkiä vasten. Luistimet ovat lattialla hänen vieressään. Hän katsoo Tuomista ja tuumaa rauhalliseen tyyliinsä:

– Jos tämä ei kelpaa, niin antaa sitten olla.

Tuominen tulkkaa Helmisen sanat kuvaajille, jotka tyytyvät siihen, mitä on tarjolla, ja räpsivät kuvia lattialla istuvasta tamperelaisesta.

– Kovin moni parikymppinen kaveri ei olisi vastaavassa tilanteessa sanonut tuolla lailla. Eikä kyse ollut ylimielisyydestä, Raipe oli vain luonnoltaan sellainen, Tuominen tuumaa.

Raipe valitaan kisojen parhaaksi hyökkääjäksi ja All Stars -kentäliseen. Hänet on tunnettu jo ennen Ruotsin nuorten MM-kisoja kotimaansa jääkiekkopiireissä, mutta maailmalla häntä ei ole vielä noteerattu. Pian myös kansainvälinen yleisö tajuaa, että tamperelaisessa on jotain erityistä. Hänellä ei ole koskaan kiire kiekon kanssa. Kun muut säntäilevät, Raipe malttaa odottaa.

Nuorten maajoukkueen päävalmentaja Pentti Matikainen muistaa Raipen pelaajana, joka pystyi ennakoimaan, mitä kaukalossa seuraavaksi tapahtuu.

– Ylivoimalla hänen osaamisensa korostui. Joskus hän pelasi kovalta riskillä, kun syötti kiekon puolustusnelikon läpi, mutta hän onnistui

siinä. Raipessa teki vaikutuksen hänen henkinen kanttinsa. Hän näytti esimerkkiä jäällä. Mitä hän teki ja miten sen teki, se oli johtamista edestäpäin.

RAIPEN PISTEET NUORTEN MM-KISOISSA 1984

SUOMI-KANADA 4–2

Helminen 2+0

SUOMI-TŠEKKOSLOVAKIALOVAKIA 8–7

Helminen 2+2

SUOMI-NEUVOSTOLIITTO 1–3

Helminen 1+0

SUOMI-RUOTSI 4–1

Helminen 1+2

SUOMI-USA 7–2

Helminen 2+1

SUOMI-SVEITSI 12–4

Helminen 1+4

SUOMI-LÄNSI-SAKSA 8–2

Helminen 2+4

TÖPPÖSET HANGESSA

Raimo Ilmari Helminen syntyi Tampereen keskussairaalaassa 11. maaliskuuta 1964. Kaksi vuotta aiemmin Jyrki ja Sylvi Helmisen perheeseen oli syntynyt Terhi-tytär, ja viisi vuotta myöhemmin syntyi kuopus Tiina.

Helmisen perheen lapset tulivat kaikki maailmaan kevään korvalla maaliskuussa, Terhi 26. ja Tiina 25. maaliskuuta.

Helmisen perheen koti oli vuonna 1964 samassa paikassa Koivistonkylässä, missä Raipe asuu tänäkin päivänä. Omakotitalo oli tuolloin kaupungilta vuokralla. Alakerrassa oli kerhohuoneisto, jonka isännöintitehtäviä Jyrki Helminen hoiteli. Perhe asui yläkerrassa. Raipe osti tontin vuonna 1994 ja rakennutti vanhan kotitalon viereen, entisen saunan ja ulkovessan paikalle, omakotitalon kaksi vuotta myöhemmin. Sylvi asui poikansa naapurina kuolemaansa (2015) asti.

Jyrki Helmisen lapsuudenkoti sijaitsi linnuntietä vain reilun sadan metrin päässä Raipen syntymäkodista. Nykyään paikalla asuu Raipen isosisko Terhi Helminen. Kun Jyrki Helminen syntyi 1935, Koivistonkylä oli vielä osa Messukylää, joka liitettiin Tampereeseen kaksitoista vuotta myöhemmin. Sukututkimuksen mukaan isän puolen sukujuuret ovat Pälkäneeltä.

Sylvi (o.s. Koskela) oli kotoisin Teiskon Viitapohjasta.

Yksi ympyrä Raipen elämässä sulkeutui, kun hän muutti vaimonsa Leenan kanssa vanhaan kotitaloon, josta Raipe oli lähtenyt vuonna 1983 ensimmäiseen omaan asuntoonsa Armonkalliolle. Maaliskuussa 2023 Raipe nukkui samassa talossa ja samassa huoneessa kuin 40 vuotta aiemmin. Raipen Nelli-tytär, tämän puoliso Max Schwenson ja heidän Hugo-poikansa olivat aiemmin asuneet samaisessa talossa mutta muuttivat nyt Raipen vuonna 1996 rakennuttamaan uuteen taloon. Vaihto tehtiin järkisyyistä. Nelli ja hänen perheensä tarvitsivat isomman talon, Raipelle ja Leenalle riitti jo pienempi.

Koivistonkylä, Koikkari, on Raipelle tärkeä. Se on ollut ja on edelleenkin erityinen paikka Tampereella.

– Koikkarissa on omanlaisensa tunnelma. Porukka ei paljon vaihdu. Siellä on kauppa ja koulu lähellä. Jos perhe vaihtaa asuntoa, se hakee uuden samalta alueelta. Jos katsoo asuntoilmoituksia, Koikkarista ei löydy kovin paljon vapaita kämppiä. Ne, jotka ovat sinne muuttaneet, ovat sinne myös jääneet, Raipesta parin jääkiekkokaukalon mitan päässä asuva ex-ilveshyökkääjä Jarmo Huhtala sanoo.

Raimo Helminen on tunnettu Raipena lapsesta lähtien. Sitä, kuka lempinimen keksi, ei muista edes Raipe itse. Terhi-siskolla on asiasta valistunut arvaus:

– Luulen, että pelikaverit Koikkarin kentällä keksivät lempinimen. Se tapahtui hyvin varhain, koska minäkään en muista, että Raipea olisi koskaan kutsuttu millään muulla nimellä.

Terhi oli kiltti ja rauhallinen lapsi. Hän söi ja nukkui hyvin. Isä ja äiti olivat tyytyväisiä, kun esikoislapsen hoitaminen oli niin helppoa. Pojasta tuli erilainen. Hän oli allerginen ja itkuinen ja nukkui yönsä huonosti.

Kun Raipe kasvoi, hänestä tuli elohopeamaisen vilkas ja hän oli aina touhuamassa jotakin.

– Se oli menoa. Raipe oli tosi vilkas lapsi. Oli onni, että urheilukenttä oli siinä vieressä. Raipe pääsi sinne purkamaan energiaansa, Terhi muistelee.

Raipe sai ensimmäiset luistimensa neljän viiden vuoden ikäisenä. Hänelle pantiin luistimet jalkaan yläkerrassa, minkä jälkeen hän harppoi rappuset alas ja liukui pihan poikki kentälle.

Tiina muistaa, että rappuset olivat rujon näköiset, täynnä luistimen viiltoja.

– Ei silloin ollut teräsuojia. Meillä oli ikkuna kentälle päin, ja huutelimme Raipea illalla kotiin, kun kentän valot sammutettiin. Muuten hän olisi jatkanut siellä höntäämistä vielä pimeässäkin, hän kertoo.

Raipen äidin puolen serkut Jarmo ”Immu” Jamalainen (s. 1959) ja Esa ”Essi” Välioja (s. 1958) pelasivat jääkiekkoa; Jamalainen Ilveksessä ja Välioja Tapparassa. Välioja voitti Tapparassa SM-hopeaa vuonna 1981 ja kultaa 1982, Jamalainen Ilveksessä pronssia vuonna 1983.

– Essiltä ja Immulta Raipe sai käytettyjä luistimia. Jalkaan pantiin monta villasukkaa päällekkäin, että luistin tuntui sopivalta, Terhi sanoo.

Legendarinen kiekkoleijona kertoo ainutlaatuisesta urastaan ja elämästään kaukaloiden ulkopuolella.

KUN RAIMO HELMINEN hyppäsi kaukaloon, peli muuttui. Siitä tuli Raipen peli, jossa hän määräsi rytmin. Jo juniorina hän sai jopa kanadalaisyleisön taputtamaan seisaallaan, ja nuorten MM-kisoissa Raipe teki enemmän pisteitä kuin Wayne Gretzky.

Kirja kuvaa, miten Raipe nousi ainutlaatuisen kiekkouransa aikana pelaajien kunnioittamaksi ja fanien rakastamaksi lajilegendaksi. Hän oli avainroolissa, kun Leijonat ylsi ensimmäistä kertaa arvokisamitaleille ja maailmanmestaruuteen.

Raipe on pelannut enemmän maaotteluja kuin kukaan toinen miesjääkiekkoilija. Hän pelasi 44-vuotiaaksi, mutta ura oli loppua jo paljon aiemmin draamaattisessa autokolarissa Teemu Selänteen kanssa.

Kirjassa ovat Raipen lisäksi äänessä hänen perheenjäsenensä, pelikaverinsa, valmentajansa ja ystävänsä. Samalla avataan myös Raipen siviilielämää ja vähemmän tunnettuja puolia, kuten hevos- ja viiniharrastuksia.

Nyt Raipen rooli on vaihtunut pelaajasta valmentajaksi ja Tampereen Koikkarin pihajää isoihin areenoihin.

Kangasalla asuva *Tapani Salo* on kymmenissä arvokisoissa karaistunut pitkän linjan urheilutoimittaja ja tietokirjailija. Hän on kirjoittanut jääkiekosta kuudella vuosikymmenellä ja seurannut Raipen uraa B-junioreista lähtien.

DOCENDO

ISBN 978-952-850-872-4

KL 99.1

Kannen kuva © Harri Hinkka